cunoscute sau, dimpotrivă, rămase în umbră. Din prima categorie, fac parte *Sărmanul Dionis*, *Adam și Eva*, *Domnișoara Christina*, *Șarpele*, *La țigănci* etc., iar din a doua, volumul *Straniu paradis*, de Laurențiu Fulga. Chiar dacă, personal, consideră că unele texte aparțin fatasticului mitic (de exemplu, *Domnișoara Christina*), apreciem noutatea viziunii lui George Bădărău. Paginile dedicate „Fantasticului enigmatic" pleacă de la premisa că „enigma rămâne finalitatea surpizei fantastice". Prin urmare, demersul analitiv urmărește identificarea elementelor care susțin ambiguitatea în *Remember*, de M. I. Caragiale, *Un asasin patriotic*, de V. Eftimiu, *Biserica neagră*, de A. E. Baconsky. Trăsăturile și temele specifice „fantasticului absurd" sunt urmărite în creații aparținând lui Gib I. Mihăescu, M. Blecher, Ion Vinea, Emil Botta, Romulus Vulpescu.

Alte două capitole – *Realismul magic și Straniul* – sunt dedicate exclusiv scriitorilor Ștefan Bănulescu și A.E. Baconsky. Primul dintre aceștia este analizat din perspectiva unui imaginar purtător de mit și legendă, într-un spațiu real și fabulos deopotrivă. Atmosfera, tehnici narative insolite, stilizarea formelor până la reprezentarea simbolică, alternanța real-misterios justifică încadrarea prozei lui Bănulescu în realismul magic. Apelând în final la metoda comparatistă, George Bădărău identifică analogiile cu proza sud-americană și cu ținutul imaginar al lui Faulkner. Influențele literaturii universale sunt puse în lumină și în incipitul capitolului dedicat lui A.E. Baconsky. Proza lui, situată în descendența experințelor artistice ale lui Camus, Sartre și Kafka, creează o atmosferă tulburătoare prin lumea stranie pe care o construiește. Baconsky oferă lectorului prilejul unui *descensus ad inferos* prin volumul *Echinoxul nebunilor și alte povestiri*. Autorul motivează formula *onirism tragic* și identifică influențele postsimboliste, după care pătrunde în universurile ficționale din *Fuga pietrarului*, *Situația inițială*, *Artiștii din insulă*, *Ultimul rol*, *Cimitirul piraților*, *Bufnița*, *Începătoșatul Orfeu*, *Aureola neagră*, *Farul*, *Biserica neagră* etc.

Așadar, lectura volumului *Rădăcinile fantasticului românesc* constituie o incursiune utilă atât pentru marele public, cât și pentru lectorul avizat, în universul literaturii fantastice românești. Analiza unui număr impresionant de opere, elementele teoretice vizate, compararea unor trasături ale fantasticului românesc cu cel universal în vederea identificării „rădăcinilor" celui dintâi și a influențelor celuilalt reprezintă un demers ce trebuie avut în vedere de iubitorii de literatură fantastică.

Mihaela Teodor (Chiribău-Albu)
Universitatea „Ștefan cel Mare", Suceava
România

Ion BUDAI-DELEANU, **Opere: Ţiganiada, Trei viteji, Scrieri lingvistice, Scrieri istorice, Traduceri**, ediţie îngrijită, cronologie, note şi comentarii, glosar şi repere critice de Gheorghe Chivu şi Eugen Pavel, studiu introductiv de Eugen Simion, Bucureşti, Academia Română, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Colecţia „Opere fundamentale", 2011, 1354 p.[1]

Pusă în slujba restituirii operei lui Ion Budai-Deleanu, erudiţia a doi reputaţi lingvişti, Gheorghe Chivu şi Eugen Pavel, a făcut posibilă apariţia unei ediţii filologice model, atât prin selecţia textelor, cât şi prin modalitatea de stabilire a acestora şi de elaborare a

[1] Recenzia a fost redactată în cadrul proiectului de cercetare PN-II-ID-PCE-2011-3-0722 (2011–2014), finanţat de CNCS-UEFISCDI, cu titlul *Începuturile modernizării culturii române şi racordarea ei la Occident prin traduceri.*

BDD-R149 © 2013 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:56 UTC)

aparatului critic (*Cronologie*, *Notă asupra ediţiei*, *Note şi comentarii*, *Glosar*, *Repere critice*). În condiţiile unei receptări anevoioase a scrierilor lui Ion Budai-Deleanu, cauzată, pe de o parte, de recuperarea lor dificilă şi punerea târzie în circulaţie şi, pe de altă parte, de editarea defectuoasă a unora dintre ele, prezenta ediţie, „diplomatică şi, în acelaşi timp, recapitulativă" – cum se menţionează în *Notă asupra ediţiei* –, grupează pentru prima dată la un loc, reproduse integral sau selectiv, textele originale (literare, lingvistice, istorice), respectiv traducerile (beletristice, juridice, ştiinţifice) aparţinând marelui cărturar ardelean. Au fost reproduse integral textele beletristice (*Ţiganiada* şi *Trei viteji*) şi unele texte ştiinţifice (de dimensiuni reduse), în timp ce, în cazul scrierilor lingvistice sau istorice ample, au fost selectate, în acord cu aşteptările potenţialului cititor actual, identificat de către editori în „omul de cultură în sensul larg al cuvântului", capitole care conţin idei reprezentative pentru concepţia lui Ion Budai-Deleanu. În cazul traducerilor, selecţia a avut în vedere reproducerea acelor secvenţe care ilustrează fie o anumită mentalitate sau conduită culturală, fie maniera de introducere în limba română a unor neologisme (termeni juridici sau ştiinţifici).

Scurta precizare din *Notă asupra ediţiei* cu privire la raportarea la ediţiile precedente şi revenirea, în cazul dificultăţilor de transcriere sau interpretare, la originale se clarifică pe deplin după coroborarea ei cu explicaţiile amănunţite din *Note şi comentarii*. Elocvent este cazul *Ţiganiadei*; stabilirea versiunii din prezenta ediţie a presupus, în afara comparării atente a aşa-numitelor variante A şi B (manuscrise autografe) în care ni s-a transmis poemul, şi luarea în considerare a particularităţilor grafiei chirilice utilizate de Ion Budai-Deleanu (a căror ignorare explică o serie de lecţiuni greşite din ediţiile Gh. Cardaş, J. Byck, Florea Fugariu), identificarea şi consemnarea tuturor intervenţiilor considerate „discutabile" (constând în adăugiri, excluderi, folosire inadecvată a cratimei) efectuate, din motive de ordin metric, în ediţia Florea Fugariu etc.

Scrierile lingvistice selectate[2] oferă o imagine cuprinzătoare a preocupărilor lui Ion Budai-Deleanu în domeniul istoriei limbii, al gramaticii, al lexicografiei, al ortografiei, al limbii literare. Completându-şi lectura cu indicaţiile din *Note şi comentarii*, cititorul se poate edifica, progresiv, asupra ideilor pe care autorul le împărtăşeşte cu toţi ceilalţi exponenţi ai Şcolii Ardelene (latinitatea limbii române, argumentele ce pot fi aduse în favoarea permanenţei româneşti în teritoriile romanizate, necesitatea adoptării alfabetului latin, importanţa acordată gramaticilor şi dicţionarelor etc.), asupra punctelor în care se desparte de aceştia sau de unii dintre ei (acceptarea existenţei unui „dialect traco-roman", situarea originii românei în momentul cuceririi Traciei, Moesiei şi Panoniei, afirmarea descendenţei românei şi a limbilor romanice din latina populară, nu din latina clasică, prioritatea acordată, în selecţia termenilor care urmau să facă parte din lexicul limbii literare, criteriului circulaţiei), ca şi asupra propunerilor sau observaţiilor pe care le face pentru prima dată. Menţionăm, dintre acestea din urmă, prima definiţie a variantei literare, „politicite", a limbii („în sine tot aceieşi limbă a norodului de obşte", dar „mai curată şi curăţită de toate smintelile ce să află la limba de obşte a gloatei", „adusă la regule gramaticeşti, apoi şi înmulţită cu cuvinte obicinuite la învăţături"), ideea că în primele scrieri româna „îşi păstra din vechea-i demnitate mai mult decât astăzi", în sensul că latinitatea ei era mai pregnantă, observaţia privitoare la integrarea împrumuturilor străine, pătrunse de-a lungul timpului în română, în structura gramaticală primară (latină), considerată decisivă în stabilirea originii unei limbi, propunerea, care-l anticipează pe Ion Heliade Rădulescu, de simplificare a inventarului de slove chirilice; se încadrează în aceeaşi categorie deosebirea elementelor

[2] *Fundamenta grammatices linguae romaenicae*/ *Fundamentele gramaticii limbii româneşti*, *Excerptum ex capitae secundo operis mei sub titulo* ***Fundame<n>ta grammatices lingvae romaenicae seu ita dictae valachicae, usui tam domesticorum quam extraneorum accomodata***, *Teoria ortografiii româneşti cu slove lătineşti*, *Temeiurile gramaticii româneşti*, *Dascalul românesc pentru temeiurile gramaticii româneşti*, *Lexicon românesc-nemţesc*, <*Scrisori*>.

BDD-R149 © 2013 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:56 UTC)

vechi slave de cele slavone (pătrunse prin intermediul traducerilor de texte religioase), identificarea în lexicul românesc, în funcţie de gradul de cunoaştere a etimologiei, a unei clase de cuvinte „de neştiută purcedere, fiindcă nu să poate arăta de bună samă limba de la care purced", diferenţierea împrumuturilor lexicale indirecte, consemnarea, sub forma unui tabel, a cuvintelor „slave cărora li s-a acordat dreptul de cetăţenie la români", respectiv, tot sub forma unor tabele, a elementului lexical romanic: „cuvinte româneşti care provin din latină şi nu se găsesc în italiană sau franceză", „cuvinte care sunt comune românilor şi italienilor", „cuvinte româneşti care se întâlnesc şi la francezi", „cuvinte pe care românii le au în comun cu spaniolii", „cuvinte derivate din latină, care sunt folosite cu sensuri diferite de către români şi care la latini şi la italieni sunt întrebuinţate în alt fel", „cuvinte care nu se găsesc nici în latina clasică, nici în cea medievală, nici în italiană şi sunt totuşi de origine latină", „cuvinte latineşti medievale folosite de români".

Dintre scrierile istorice, *Kurzgefasste Bemerkungen über Bukowina/ Scurte observaţii asupra Bucovinei* reprezintă textul unui raport redactat de Ion Budai-Deleanu, în calitatea sa de consilier, cu rang de magistrat, la Tribunalul Cezaro-Crăiesc Provincial din Lemberg, către autorităţile imperiale. Din acest motiv, sunt respectate toate etapele unui astfel de document oficial: observaţiile introductive, de ordin geografic, demografic, istoric, ca şi cele referitoare la bogăţiile solului şi subsolului sunt urmate de o descriere de tip etnografic a diferitelor comunităţi constituite istoriceşte pe teritoriul Bucovinei (moldoveni, ruşi, evrei, armeni, greci, lipoveni, germani, unguri, ţigani) şi de prezentarea situaţiei politico-sociale, juridice, administrative şi religioase a provinciei. Caracterizarea detaliată a populaţiei „de căpetenie", adică a moldovenilor, cu virtuţile şi defectele lor, constituie încă un prilej pentru a susţine că „originea lor romană", „ca şi în genere a românilor", „nu se poate pune la îndoială", dar şi pentru a deplânge faptul că „până acum" româna este „săracă, rustică, necultivată [...]; în limba aceasta nu există încă un dicţionar, nici o gramatică temeinică, nici o ortografie reglementată". Fragmentele selectate din *De originibus populorum Transylvaniae/ Despre originile popoarelor din Transilvania*, cea mai amplă lucrare istorică a lui Ion Budai-Deleanu, ilustrează preocuparea autorului de a face cunoscute originea romană a românilor şi descendenţa românei din „limba populară a romanilor"; ca şi în scrierile lingvistice, argumentele au în vedere structura gramaticală a românei, lexicul de bază, onomastica, obiceiurile românilor, precum şi numele de *român*, „cu care se denumesc românii înşişi", respectiv numele de *valah* (cu diverse variante: *vlach, voloch, vlock* etc.) „dat lor de către străini" şi care „a avut întotdeauna înţelesul de «latin» şi «roman»".

Secţiunea de traduceri se deschide cu un fragment din piesa *Temistocle* a lui Pietro Metastasio, transpus pentru prima dată direct din italiană în română (şi nu prin intermediar grecesc, precum versiunile anterioare, aparţinând lui Iordache Slătineanu şi Alexandru Beldiman). Trei foi volante făcând parte din pachetul de „aşezăminte" pregătit, după 1780, în timpul domniei lui Iosif al II-lea, pentru Bucovina – *Rânduială pentru vânătoare*, *Instrucţii pentru paşapoarte şi emigraţia din Bucovina*, *Aşezământ pentru ţăranii din Bucovina* –, ca şi fragmentul din *Pravilă de obşte asupra faptelor rele şi a pedepsirii lor* (reprezentând versiunea românească a codului penal austriac) probează contribuţia adusă de Ion Budai-Deleanu la introducerea legislaţiei şi a regulamentelor adoptate în interiorul Monarhiei Habsburgice. Din categoria textelor apărute la comanda autorităţilor austriece fac parte şi cele de popularizare; dintre acestea, editorii au inclus un fragment din *Învăţătură păntru sămănătorii de tăbac din Bucovina*, singura tipăritură de acest fel atribuită lui Ion Budai-Deleanu. Prin implicarea sa în apariţia lucrării bilingve, româno-germane, *Carte trebuincioasă pentru dascalii şcoalelor de jos româneşti neunite, în chesaro-crăieştile ţări de moştenire*, care face parte din seria de manuale tipărite, începând cu 1774, pentru provinciile româneşti din Imperiu, Budai-Deleanu s-a alăturat altor intelectuali care au participat la modernizarea învăţământului românesc după model occidental; fragmentul reprodus aduce explicaţii cu privire la „averile trebuincioase" unui dascăl („să-şi cunoască

BDD-R149 © 2013 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:56 UTC)

datoriile sale", „să să poarte cătră copii [...] cu mult líbov", „să aibă oareşcare deşteptare şi să fie viu la duh", să aibă „o sâlinţă statornică", „să ţie pre ucenicii săi întru bună-dichisire"), la „purtarea dascalului cu copiii după a fieştecăruia precepere, fire, purtare, vărstă, după feliu de parte bărbătească şi femeiască", la „învăţarea de rost", „cântarea", respectiv la „învăţătura la limba nemţască".

Adaptând ediţia la normele colecţiei în care se înscrie, autorii au optat, în scopul facilitării lecturii, pentru redarea textelor fără indicarea variantelor de interpretare a grafiilor; modalitatea de transcriere aleasă a presupus un efort considerabil pentru a găsi echilibrul corect între norma literară a epocii, norma literară a zonei şi norma literară a autorului (ale cărui lucrări au fost decisiv influenţate de concepţia sa lingvistică). Aceleiaşi intenţii de înlesnire a înţelegerii textelor îi serveşte glosarul conţinând 1275 de „cuvinte şi forme (fonetisme, variante morfologice şi lexicale) necunoscute astăzi în limba literară sau utilizate dialectal". Receptarea în timp a operei lui Ion Budai-Deleanu poate fi urmărită graţie secţiunii de *Repere critice*, care însumează selecţii din 34 de studii consacrate, din 1887 şi până în 2010, în special textelor literare (de către Aron Densuşianu, Ovid Densusianu, Perpessicius, Alexandru Marcu, G. Călinescu, D. Popovici, Lucian Blaga, Paul Cornea, Al. Piru, Mircea Anghelescu, Nicolae Balotă, Şerban Cioculescu, Ioana Em. Petrescu, Mircea Vaida, Eugen Negrici, Ion Istrate, Marin Sorescu, Elvira Sorohan, Mihai Mitu, Dumitru Micu, Ion Urcan, Adriana Senatore, Nicolae Manolescu, Constantin Pricop, Izabella Krizsanovszki, Daniela Petroşel, Ion Pop-Curşeu) şi, mai puţin, operei lingvistice şi istorice (de către Alexandru Ciorănescu, Ion Gheţie, Mircea Seche, Iosif Pervain, Ştefan Pascu, Ladislau Gyémánt, Victor Neumann).

Întocmită, după cum menţionează autorii, la iniţiativa academicianului Eugen Simion, care semnează un cuprinzător studiu despre spiritul creator al învăţatului ardelean, prezenta ediţie are meritul de a-l reda pe Ion Budai-Deleanu în ipostaza de „agent" (în sensul doctrinei lui Pierre Bourdieu) al mai multor „câmpuri" social determinate; prezentată, din acest motiv, în deplin acord cu timpul ei istoric, opera lui Ion Budai-Deleanu este pusă exemplar în valoare.

Ana-Maria Minuţ
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
România

Camelia BURGHELE, **Şapte zile în Ţara Silvaniei/ Hét Szilágyságban/ Seven days in the Land of Sylvania**, Zalău, Editura „Caiete Silvane", 2011, 180 p.

Pornind de la premisa că satul actual nu mai este paradisul cercetătorilor care descindeau într-o lume a cutumelor nealterate, a vestigiilor arhaice generate de mentalitatea şi comportamentul tradiţionale, Camelia Burghele optează pentru un „exerciţiu antropologic de valorificare a patrimoniului etno-folcloric local /.../ *albumul de călătorie*, pornind de la imaginea paradigmatică a *călătoriei*, care se poate transforma dintr-un simplu *loisir*, într-un act de cultură". Prin urmare, contribuţia sa se înscrie în tendinţele contemporane ale etnologiei româneşti de abordare multidisciplinară şi multiculturală a palierelor civilizaţiei ţărăneşti care contribuie la redescoperirea şi reevaluarea unor segmente puternic amprentate identitar, constituindu-se într-un efort de patrimonializare a valorilor zonale.

Traseul imaginar pe care îl propune include repere arheologice (peştera de la Cuciulat, cetatea romană de la Porolissum), de istorie medievală şi premodernă (monumentul de la Guruslău, dedicat lui Mihai Viteazu, cel de la Ip, închinat memoriei martirilor din 1940,

BDD-R149 © 2013 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:56 UTC)